

A májusi és júniusi fagyokról.

Midőn dús kerteinket, virágozó fáinkat és szőlőinket a májusi fagy megsemmisíti, Szent-Péter-vártort akkor ünneplik az érkező tavaszt.

Oroszországban nem is ismerik a májusi és júniusi fagyot, mely Magyar- és Németországra, ritkábban Franciaországra oly súlyos csapásnéként nehezedik. Ennek oka az, hogy midőn nálunk a természet már teljes tavaszi mezben pompázik (1-10 május), Oroszországban akkor törnek fel a vastag jéggel borított folyók és hozzák mozgásba iszonyu jégtömegüket, melynek olvadása a szomszéd nyugati országok melegét is fölemészti.

Ugyanis egy kilogramm o foku jégnek csupán a foku vízzé változtatására annyi meleg kívánatik, a mennyi egy kilogramm o foku vizet 85 C. fokra képes felmelegíteni.

Ezen processusnak nyilvánvalólag le kell hűtenie a levegőt ott helyben és ezen hideg súlyol levegőt kapjuk északkeletről a légáramlások által cserébe a mi 15°-20° C-ra felhevült levegőnk helyett.

Ez minden évben megtörténik, többnyire május 11. 13-án, szent Mamertus, Pancratius és Servatius napján; délibb országot Bonifáciustól (máj. 14. inkább félnek, mint Mamertustól). Szerencsére a lehülés nem jut el mindig a fagypontra. Az idén is érezhető volt a lehülés a mondott időben, Magyarországon azonban csak ártalmatlan fagyokat jelentenek Kolozsvár környékéről, Iglóól, Hunyadból.

Az idei lehülés azért nem volt oly nagy, mert az ég többé-kevésbé borult vala és így sem a meleg lég nem szállhatott szabadon a magasba, sem az éjjeli kisugárzás a világűr felé nem eshetett — mint momentum penderans — a mérlegbe.

Oroszország északi része fagymentes, mert a fagy épen tőle ered; déli része azért, mivel a fagy hozó szelek iránya nem északi, hanem északkeleti. Így a legtöbbet szenved keleti Németország és Magyarország. Anglia ködfelhőkbe burkolva, de a távolság miatt is örökké ment marad. Amerikára geographiai helyzeténél fogva nem hat Oroszország fagyos lehe. Greguss Gyula, ki a természet tényei s az ember erkölcsi és pyhsikai helyzete közt oly szép hasonlatokat tudott vonni, nem mulasztaná el ez alkalomból sem párhuzamot állítani Oroszország természeti és politikai befolyása közt. — Mi nem merünk az elhunyt jelesnek nyomába lépni.

A júniusi fagyok

grönlandi eredetűek, északnyugati széllel jelennek meg. Mentől nagyobb a meleg júniusban, annál nagyobb az eshetőség a fagyra; ugyanis nagy meleg sok jéghegyet választ el a grönlandi partoktól s ezek leuszva az Atlanti Óceánba és Északi tengerbe, a levegőt lehűtik. Minthogy ekkor a tengeren a légnyomás erős lesz, az erősen feihült Dél-Ázsiában pedig csekély; egy északkeleti hideg és délnyugati meleg légáram fog megüldülni és az északkeleti áramban álló Francia-, Német- és Magyarországon nagy lehülés, esetleg fagy jó létre.

Ha a grönlandi szárazföldről a tengerbe nyuló jéghegyek valamely évben nagy mennyiségben leválva, délre usztak és erős júniusi fagyokat okoztak, akkor várni lehet, hogy a következő években a leuszó jéghegyek megcsökken száma miatt a júniusi fagy elmarad nemcsak, hanem kitünő bortermés is lesz.

Igy az 1832. júliusi fagy után az 1834-iki kitünő bortermés következett; az 1856 június végén beállott fagy után pedig három jó bortermő év: 1857, 1858, 1859.

Régi krónikák megemlékeznek a májusi fagyokról, de hallgatnak a júniusiakról, a miből azt lehetne következtetni, hogy azok hiányoztak. — Ezen következtetésnek tudományos alapja is van.

A tél t. i. az északi földgömbön legenyhébb volt a magyarok beköltözésének idejében. Ekkor a legrövidebb napon (dec. 22.) volt a föld a Nap-hoz legközelebb (perihélium). Ezer év óta távozik a föld; most még január 2-án — tél közepén — lesz legtávolabb, midőn a Balti tenger és Lombardia oly jéghegyekkel leendenek elborítva, mint biztos jelek szerint egy elmúlt korszakban voltak: a jégkorban.

Uj tizenegyezer év múlva ismét a mai helyzet áll elő.

Winkler Albert.

Lentermelésünk érdekében.

A „Gazdasági Mérnök“ című szaklap közelebbi számában Lázár Ottó ur, mint szakember a lentermelését ajánlja a magyar gazdaközönségnek, mint olyan gazdasági, vagy jobban mondva ipar és kereskedelmi növény termelését, mely különösen nekünk erdélyrészi hegyes, völgyes és így nagyon természetes szárazság által nem oly könnyen és sokat szenvedő gazdáknak legkevésbé másfél annyi tiszta jövedelmet ad, mint ez idő szerint legértékesebb terményünk: a buza.

Hogy Lázár Ottó urnak igazza van és helyes az ajánlata: bizonyítom és bizonyítom a múlt évben megyénkben termelők közül bizonyítom hívhatom fel tek. Gál Zsigmond urat, ki állítólagosan 1400 négyeszőg ölnyi, vagy mintegy 7 véka férőjü

táltak, hogy majdnem hitelt lehet adni a muszkák azon „vádjának“, hogy a fölkelők vezérei angol tiszték.

A muszkák most attól félnek, hogy a rhodope-hegységi fölkelők egyesülni találnak a pomákokkal, mely esetben oly tekintélyes haderőt képeznének, hogy Muszkaország új és rendszeres háborút kellene folytatnia a fölkelők ellén. Ugylát-szik, hogy a porta sem idegenkedik a fölkelőtől, sőt azt lehetne mondani, hogy egyenesen az angol-török politika volt a mohamedán fölkelés színre hozója.

Hir szerint Muszkaország a portát felelőssé akarja tenni a fölkelésért.

Vidéki élet.

Színészet Brassóban.

Brassó, 1878. május 20.

Tekintetes szerkesztő ur!

Hallott-e ön már oly esetet, milyen tegnap nálunk történt?

Sztupa Andor utolsóelőtti előadásul a „Peleskei notárius“ akarta bemutatni a helyi közönségnek, a főbb szerepeket kitünő kezekbe osztva. És mi történt? A színházpadok üresen maradtak és az előadás elmaradt, mert csak oly annyira kevés publikum jelent meg, hogy a légszész ára sem lett volna fedezve.

Igy pártolják Brassóban a magyar művészetet. Sztupa társulatánál pedig oly tagok működnek, kiket Erdélyben már régóta ismernek, kiknek jó hírnevök van; ilyen Sztamry, Komáromy, Láng és Zádor Zoltán, Bánhidyi Emilia, Sztupáné, Zádorné, a pompás énekesnő Hetényi Antonia, a fiatal operettista Lorándy, ki ugyan még kezdő, de hitvatásának megfelel.

Ehez jó, hogy a brassói városi zenekar kitünően játszik.

De mit használ mindez, ha nincs magyar ember; ha a korcsma nagyobb élvezetet nyújt, mint a színház.

Sztupa megtett mindent, hogy existálhasson; adott vigjátékokat, népsziműt, adott pompás vig operákat és oporetteket; többek közt „Fatimizát“, a gyönyörű zenéjü „Boissy boszorkányt“, „Szerelmi varázsitalt“, „A Szép Galatheát“ és még sem volt annyi bevétele, hogy a tagokat fizethesse.

Eddig három jutalomjáték is volt, persze üres ház előtt és ha azok is nem bérletben adatnak, akkor a jutalomjátékok is ugyanazon sorsban részesülnek, mint a tegnapi „Peleskei notárius.“

Holnap utolsó előadásnak kellene lenni és pedig a társulat első énekesnője Hetényi Antonia jutalmául „Angot, a kofa leányá.“

Ki tudja mit rejt a holnapie est titka.

Az egész város ismeri a jutalmazandót, mindenki dicséri és szereti, hanem csak úgy távolból, a színházba elmenni azonban nincs ideje senkinek.

A helyi német lap a legnagyobb dicsérrel illette az egyes darabokat, ócsárolta a hiányokat és ajánlotta a kitünő társaságot a közönségnek. De mindez nem használt.

Sztupa megtett mindent, hogy a publikum kívánalmainak eleget tehessen, de ez sem használt. Nálunk nincs a művészetnek pártolója.

Ugyannyi szerencsében részesült bizonyos kéz nélküli született Unthan, ki a mult hetekben három előadást adott és lábaival még eddig nem látott dolgokat mivel. Alig volt annyi közönsége, hogy a napi kiadásokat fedezhette volna a bevételből.

Nem hiszem, hogy valaha lenne még bátorasága Magyar társulatnak hozzánk jöni. — Sztupa kézi-Vásárhelyre megy, a hol remélem, több magyar ember lesz, mint Brassóban.

F. A.

Dr. Kovács Sebestyén Endre.

1815—1878.

A magyar orvosi kart sulyos, kipótolhatlan vesztésé ért. Egyik legkitünőbb tagja Dr. Kovács Sebestyén Endre, f. hó 18-án d. u. 4 órakor néhány percnyi szenvedés után szélhűdsben elhunyt.

A „Vadászkürt“ szállodában lakó Vojnics Sándor délbem magához kérte Kovácsot, hogy tanácsot kérjen tőle, — melyik fürdő volna legjobb gyengélkendő neje számára. Kovács ebéd után element Vojnicskhoz, alig váltott azonban pár szót az asszonnyal, — midőn hirtelen fejéhez kapott s rosszullétről panaszkodott. A megrémült asszony vizet adott neki, ez azonban nem használt. Kovács egy székre rogyott, s eszméletét egy percre sem veszte el, itt be is fejezte érdemudus életét.

Vojnicsné személyesen rohant le a portáshoz, hogy orvosokat hívasson. Nagy nehezen találtak is közölsben egyet, dr. Spullert, kit egyike betegétől hívtak el. Ez azonnal mindent elkövetett, hogy megmenthesse életét, — aether szolgálatot, véle, de nem használt, — Kovács fuldokolni kezdett.

A háziasszony ekkor értesítette Kovács családját, — neje és két fia épen jókor jöttek, hogy jelen-lehessenek a férj és az apa haldoklásán.

Időközben dr. Wagner, dr. Korányi, dr. Lumnitzer, dr. Fromm és dr. Kétyi is odaérkeztek, ezek azonban már csak a halált konstátálhatták.

A holttest a „Vadászkürt“-ben maradt, honnan csak éjjel szállították lakására.

Kovács S. Endre orvos, sebésztudor és műtő született 1815-ben Garam-Vezekényen, Barsmegyében, hol atyja helv. hitv. lelkész volt. Gymnazialis iskoláit a debreceni főiskolában végezte. 1836-ban a pesti kir. egyetemnél az orvosi pályára lépett, tudorá 1841-ben lett. Csakhamar ezután a gyakorló sebészi tanszék segédévé nevezett ki, nem különben az épen akkor keletkezett természettudományi társulatnál titoknokí hivatalt nyert. Mielelőtte ezt elfoglalta volna, sebészi kiképzése végett a bécsi egyetemet látogatta igen szép sikerrel. Segédi állomását három évig vitte (ez idő alatt a rendes tanárt többször helyettesítette), 1843-ban sebészi tudorrá avatatták; ugyanazon évben a budapesti kir. orvosegyetlet tagjává nevezte ki. 1846-ban a pntsi orvosi kar tagjává választották.

Meglátogatta a külföldet, több között Belgium Franciaország és Anglia orvosi intézeteit; 1848-ban a miniszterium orvosi egyetemi titkárá nevezte ki. 1849-ben Pest város polgári kórháza második sebészi osztály vezetésével, mint főorvos és műtő, bízott meg. 1850-ben a budapesti kir. orvosegyetlet mások titoknokává választott meg.

Kovács S. E. egyike volt a legképzettebb és legügyesebb magyar orvosoknak, ki nemcsak a dyagnózis gyors és biztos megállapításában birt ügyességgel de a kór orvoslásában is, legkitünőbb azonban mint műtő volt. Szerencsése e tekintetben közmondásá lett. A szegényeknek ingyen nyújtott segélyt, orvoslást. Főrangú világlunknak is keresett orvosa volt. Mint szakiró jelesül működött. Dolgozó társa volt az „Orvosi tár“ nak, a természet-tudományi s egyéb társulatoknál munkás részt vett. — Sebészi nagybunt munkája, melyet néhai Balassával együtt „Kórodai előadások“ cím alatt bocsátott közre, általános feltűnést keltett.

TANÜGY.

Türkös, 1878. máj. 17.

A hétfalusi próbb s nagyobb mozzanatok lettek légyen azok a politika, tanügy, vagy a közönség köréből származva, olykor-olykor e lap hátsáiban is megjelentek. Hogy mennyiben érdeklik az olvasó közönséget ezen ügyek, azt hiszem a tárgyak érdekességétől, s az olvasók köréhez tartozó felvett anyagoktól függ.

Nem gondolom, hogy felvett tárgyam valami nagy érdeklést keltené az olvasó publikumban, de hogy a tanítói körnek itt négyfaluban egy vitatárgyat adok, azt tudom.

Egy csernátfalusi csángó atyafi iskolás gyermekével szántani indult s találkozott egy hosszufalusi rokonával. A hosszufalusi ember a szokásos „Isten tartsa meg“ köszönnéssel így kezdé beszédét:

„Bizony boldogabb emberek kegyelmeitek Mihályba mint mi.“

— Hát miért? kérdi a csernátfalusi.

— Csak azért, mert kegyelmeitek iskolás cseledeiket (gyermeküket) vihetik a mezőre lovat hajtani, míg mi pénzsel sem igen kapunk a szántásra ló-meg ökorhajtókat a cseledeknek helyett.

— Hát miért nem viszitek a cseledeket? kérde Mihály.

— Vinnők mi jószívvel, de az iskolából a mester (tanító) nem engedi ki, pedig ilyen dolgos időben valamit segíthetnének öi is.

— Nálunk szoktak adni vacatit a szántásra és törökbuszadásra, de már rég letteké a vizsgát s most hasznukat is vesszük a cseledeknek, mondá Mihály.

— Hát kegyelmeiteknl más törvény van? mert nálunk azt mondta a mester, mikor a fiamat kértem ki, s kérdeztem a vizsga megtartása idejét, hogy nincs jogában a gyermeket kiengedni az iskolából, s nem is engedte; a vizsga pedig ennek a hónapnak utolsó napjain lesz meg, mert a törvény 8 hónapos iskoláztatást mond s azt meg kell tartani, mondá a hosszufalusi.

— Én azt nem tudom, hogy mit mond a törvény, de azt tudom, hogy 7 és fél hónapig tanítottak s április 29-én megadták a vizsgát, mondá

— Hiszen a mi azt illeti, nálunk is megkezdheték szeptemberben az iskolát, de a tiszteletes ur butorai egyik iskolában, voltak mivel a papiház még nem volt készen az igaz most sincs s azért nem kezdődött meg az s iskolában a tanítás, mondá a hosszufalusi.

— Hallottam, hogy a ti papotok olyan ügyes ember, hogy sok mindent ki tud vinni, mondá Mihály.

— Biz' igaz az, végzé a hosszufalusi.

A véletlen úgy akarta, hogy ezen párbeszédnek tanuja lettem, s ez vezete rá a következő beszéd tárgy megértésére:

Az ősszel néhány tanító a „Négyfaluból“ be szelgetett együtt, s engem is a véletlen oda vitt. A felsőbb népiskolai tanulóknál létszáma forgott szóban s egyik f. n. isk. tanító azt mondja, hogy: „szegény Hosszufalunak, mely csak nem akkora, mint a más 3 falu, hogy aránylag legkevésbé tanulóit küld a felsőbb népiskolába, pedig helyi fekvésénél fogva többet kellene. Ezen magam is csodálkoztam s ha a tanító ur nem mondja nem is hittem volna, de most elhiszem, mert tudom, hogy a hosszufalusi gyermekek s a szülők jól vannak lakva iskolával s félnek tőle.

Hospitius.